

Mannen spelen, vrouwen winnen

F. B. Hotz

Mannen spelen, vrouwen winnen

Een keuze uit de verhalen

Gekozen en ingeleid door Aleid Truijens

Uitgeverij De Arbeiderspers · Amsterdam · Antwerpen

Copyright © 2011 erven F.B. Hotz

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Herengracht 370-372, 1016 CH Amsterdam. *No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Herengracht 370-372, 1016 CH Amsterdam.*

Omslag: Steven van der Gaauw

ISBN 978 90 295 7514 0 / NUR 301

www.arbeiderspers.nl

Inhoud

Inleiding 7

Vrouwen winnen 15

In naam der wetenschap 33

De gladiator 56

Een verschil van touché 85

Tekens 101

Het jubileum 134

Voorjaar 161

Een dubbel incident 176

De opdracht 185

De verplaatsing 200

Werkweek 234

De tuin der weeën 250

Liefde 258

De leerkracht 265

De ontbijtzaal 284

Het oponthoud 301

De voordracht 321

Toonkunst 332

Eb en vloed 343

Lola, of een onbetaalde rekening 351

Muziek 361

Theodicee 368

De vertegenwoordigers 372

Inleiding

In 'De verplaatsing', het laatste verhaal in de bundel *Ernstvuurwerk* (1978) van F. B. Hotz, is de hoofdpersoon een jongetje van een jaar of negen, dat graag urenlang naar buiten kijkt. Hij kijkt naar de weg waaraan hij woont, de Rijnsburgerweg, een drukke doorgangsweg van Oegstgeest naar Leiden, met een tramrails in het midden.

Het kijken verveelt nooit. Er is de hele dag wat te zien. Vrachtwagens denderen voorbij, bruinverbrande fietsers komen terug van het strand, de bakker met zijn openklappende bakfiets vol geurig brood houdt er halt, het paard van de groenteman sjokt voorbij met zijn zware kar, de melkboer in zijn open bestelwagen vol flessen, en hé, daar nadert de ijscoman uit de verte, met verleidelijk getinkel. Het is niet zomaar een weg voor de jongen, het is de mooiste aller wegen, de Weg. Alle dingen waarvan hij houdt, ziet hij op zijn lievelingsweg: de nieuwste modellen auto's, de machtig mooie stoomtrams, brandweerwagens en ambulances die zich gil-lend spoeden naar de stad, angstaanjagend en spannend tegelijk.

Soms ziet hij een ongeluk gebeuren op de Weg. Dat speelt hij dan na, met zijn blikken auto's en de poppenhuispoppen van zijn zus. Liggend op de grond, met één oog dichtgeknepen, ensceneert hij het ongeluk. Dichter kan hij de huiveringwekkende werkelijkheid niet benaderen. Samengebalde werkelijkheid, de essentie van alle ongelukken die hij zag.

De jongen heeft nog een manier gevonden om het leven op zijn weg te fixeren. Hij houdt ervan naar buiten te kijken via de weerspiegeling in een glazen vaas. Hotz beschrijft dat in 'De verplaatsing' zo:

Op ons dressoir stond een grote vaas van groen glas. Ze bestond uit een aantal bolle ringen, naar boven toenemend in grootte. Op iedere ring

spiegelde zich, op het kleinst van de ronding, de Weg in een mysterieus verkleind en gerekt perspectief. Op iedere ring wat groter. Zesmaal naderde in die vaas de stoomtram in toenemend miniatuur: je kon nog kiezen. Meestal koos ik hem op de onderste, de kleinste en donkerste. Daar was de stilte compleet; het witte stoomwolkje op het groen kon zich daar het verst uitzetten. Althans de Weg bleef zo binnen handbereik.

‘Althans’ de Weg bleef binnen handbereik. Want veel in zijn leven dreigt de jongen te ontglippen. Zijn ouders maken ruzie, zijn vader komt steeds later thuis van zijn werk, zijn moeder loopt met rood behuilde ogen rond. Twee onheilspellende woorden klinken steeds vaker in huis: ‘chtscheiding’ en ‘verhuizing’. Beide blijken onafwendbaar, maar in etappes. Eerst verhuist het gezin naar een fris nieuwbouwwijkje in Haarlem, om het huwelijk nog één kans te geven. Als die poging mislukt, gaan de ouders alsnog uit elkaar.

Maar dat laatste weet de jongen die op de glazen vaas zijn Weg fixeert allemaal nog niet. Wel voelt hij de dreiging. Zijn vaders koffergrammofoon, waaruit op zondagochtenden de blij makende klanken van het orkest van Paul Whiteman opklonken, staat al ingepakt. Zijn vaders A-Ford die de jongen zo bewondert, staat alvast in Haarlem, dicht bij de zaak en de toekomstige woning. In de grote wereld is, in 1932, een economische crisis gaande, thuis een emotionele crisis op miniatuurformaat. De *gay twenties*, het tijdperk van optimisme na een wrede oorlog, de tijd van de charleston, van een fonkelnieuwe beeldende kunst en architectuur, waren voorgoed voorbij. Er dreigde alweer een nieuwe oorlog.

Die algehele treurnis, de vergeefse wens om te vangen en behoeden wat dierbaar is, klinkt mee in Hotz’ passage over de Weg. Voor mij is het een van de mooiste passages in het werk van F. B. Hotz (1922-2000). Sterker, houdt iemand mij een pistool tegen de slapen en moet ik echt kiezen, dan vind ik deze alinea de mooiste in de hele Nederlandse literatuur.

Ze is, denk ik, typerend voor het schrijverschap van F. B. Hotz. Scherp kijken, met één dichtgeknepen oog, en zo de werkelijkheid fixeren – verhevigde, ingedikte werkelijkheid, geladen met emotie. Dat is wat F. B. (Frits Bernard Hotz heette hij, maar zijn uitgever Theo Sontrop vond Frits Hotz geen goede schrijversnaam, omdat